

מורשת גוש עציון

ג'איון 3

שבת תשפ"ג

תכנית מורשת גוש עציון הפועלת עם התלמידים מטעם אגף החינוך, פונה כאן אליכם - המורים וההורים, במידע וסיפורים על האזור בו אנו חיים. לתגובות: moreshetgush1@gmail.com

מוזמנים לקרוא, להכיר, לסייל ולהתחבר

דעות החודש | שמואל צבי הולצמן

הולצמן ליד עץ האלון (מתוך אתר בית ספר שדה כפר עציון)

על בסיס מאמרם של שוקי שריר ונדב פרנקל באתר ביס"ש. וספרו של יוחנן בן יעקב.

האיש שנתן לגוש עציון את שמו היה אדם מרתק ויוצא דופן. החודש נספר מעט על דמותו המיוחדת והצבעונית: הרפתקן, חקלאי ויזם.

שמואל צבי נולד בעיר העתיקה בירושלים באי בתשרי תרמ"ד (1883), למד בישיבת 'תורת חיים'. אמו ציפתה שיגדל ויהיה לרב בישראל, אך הוא בחר בדרך שונה. במהלך חייו נדד בעולם הגדול ועסק במלאכות שונות ומגוונות. הוא בילה זמן מה באמריקה, משם היגר והיה לסוחר בדרום אפריקה. מאפריקה הביא ארצה באנייה קבוצה של יענים, במגמה לפתח ענף כלכלי רווחי מנוצות היענים. (היענים התאקלמו יפה אך הרעיון בכללו נכשל).

הולצמן ניסה את מזלו ביוזמות נוספות כדוגמת "הפרדס לגידולים מיוחדים". אל פרדסו הביא הולצמן עשרות זנים של פירות שלא היו מצויים בארץ קודם, הבולטים והידועים שבהם: בננות, פומלות, פיסטוקים, פקאן ועוד.

רוח היוזמה וההרפתקנות דחפו את הולצמן חזרה אל העולם הגדול והוא השתקע באוסטרליה שם הקים בשותפות עם אחיו מכרה זהב. במהלך עבודתו חשף עורקי זהב והתעשר. באוסטרליה אף מונה כשופט.

ב-1927 שב הולצמן ארצה. (לפי עדות בנו בנימין, הוא היה הראשון שהביא לארץ ממתרות ואופניים...)

עם שובו ארצה החל בחיפוש שטח בו יוכל לייסד יישוב חדש. הרקע ההיסטורי של הר חברון יחד נתוני האזור המאפשרים פיתוח ענפי משק מגוונים, קסמו לו וכבשו את ליבו.

בשנת תרצ"ב (1932) הוא ייסד חברה בשם "אל החר" שמטרתה רכישת אדמות וייסוד יישובים בהר.

בשנת תרצ"ד (1934) רכשה החברה אדמות באזור המוכר היום כמרחב של צומת הגוש-חטמ"ר עציון-קיבוץ כפר עציון, וכמה חודשים לאחר מכן הוקם היישוב כפר עציון.

השם 'עציון' - שמלווה את הגוש עד ימינו, נגזר מתרגום מגרמנית של שם משפחתו של הולצמן (הולץ=עץ).

"כפר עציון" מיסודה של חברת "אל-החר" הוקם בשנת התרצ"ה 1935.

המייסדים ראו ערך מיוחד בחידוש היישוב היהודי "בין ירושלים לחברון- הערים שעניי ישראל וליבותיהן נשואות אליהן מקדם מאז" (הראייה קוק זצ"ל במכתבו למר הולצמן) אך עקב התנכלות הערבים, במאורעות תרצ"ו - תרצ"ט (1936-1939), הם נאלצו לנטוש את היישוב שחרב.

האדמות שקנה הולצמן היוו בסיס להתיישבות היהודית באזור בשנים הבאות.

מחלקת ההר: שיירת הל"ה

היום לפני...

תפסו מסתור וניתקו מגע מהתוקפים הרבים שכיתרו אותם. בשעות הצהריות טיפסו הלוחמים במדרון התלול אל גבעת הקרב (נג. 573).

בשעת צהריים מאוחרת מצאו עצמם הלוחמים שנתרו, נצורים על ראש הגבעה עם מעט תחמושת ההולכת ואולת. ממזרח להם מתנשא גוש עציון. השעות עוברות, עוד ועוד לוחמים נפגעים, וההסתערויות הערביות הולכות וגוברות. קרב כבד מתנהל, הלוחמים תופסים מחסה מאחורי הסלעים, משיבים אש לעבר התוקפים. הערב יורד על גבעת הקרב, רוב הלוחמים נהרגו, הערבים מסתערים שוב ושוב אל ראש הגבעה.

לאחר שאזלה התחמושת הסתערו הערבים שוב. לוחם צעיר וחסון בעל שיער שחור משליך רימון אחרון לעבר התוקפים, לאחר שאזלה התחמושת לחלוטין זרק הלוחם אבן, ורק אז הוכרע.

הלילה יורד על גבעת הקרב, 35 גוויות לוחמים מקבלות את השבת על הגבעה הדוממת.

גוש עציון, מטרת מסעם, נראה באופק.

יומיים לאחר הקרב הביא מפקח משטרה בריטי, היימיש דוגן, את הקרבנות לכפר עציון ושם נקברו בטקס צבאי מלא. לאחר מלחמת העצמאות הועברו ארונותיהם, יחד עם שאר הלוחמים שנפלו בקרבות גוש עציון, לקבורה בבית הקברות הצבאי בהר הרצל בירושלים.

לזכרם כתב המשורר חיים גורי, אף הוא לוחם פלמ"ח במחוז ירושלים, את שירו הנודע, "הנה מוטלות גופותינו".

מתוך אתר בית ספר שדה כפר עציון

"איני יודע אם הייתה בצבא הגנה לישראל או באיזה צבא שהוא בעולם מחלקה שריכזה בתוכה יותר תפארת-אדם וגבורת תום ועושר נפשי ממחלקה זו, שתעמוד לעד בתולדות עמנו בשם ל"ה"
 כך כתב ראש הממשלה דוד בן גוריון על 35 לוחמי מחלקת ההר-מחלקת הל"ה.

ימים ימי מלחמת העצמאות, ארבעת יישובי גוש עציון (כפר עציון, משואות יצחק, עין צורים ורבדים) נלחמים בגבורה רבה והודפים התקפות של כוחות ערביים עדיפים מהם בכמות ובתחמושת. מפקדת ההגנה מחליטה לשלוח בדחיפות תגבורת לגוש עציון הנצור ומיד התארגנה מחלקה ובה 40 לוחמים מחי"ש עציוני ומהפלמ"ח.

לוחמי התגבורת נשאו על גבם כמות נשק ותחמושת גדולה מאוד במושגי אותם ימים, חומרי חבישה ורכוואה וסוללות למכשירי הקשר. למפקד המחלקה מונה באופן טבעי דני מס. דני היה מפקד מוערך ומוכשר, סייר מעולה, וכמפקד הגוש לשעבר- הכיר היטב את אזור הגוש ודרכי הגישה אליו.

נוכח חסימת כביש ירושלים-גוש עציון, הוחלט שמחלקת התגבורת תגיע לגוש עציון במסע רגלי.

לאחר ניסיון שכשל בליל ג' בשבת, יצאה שוב המחלקה בלילה שבין ד-ה בשבת תש"ח (15-16.1.1948) במסע לילי מהמושבה הר טוב (בסמוך לבית שמש של היום) מזרחה אל לעבר גוש עציון.

בעת היציאה הושארו שני לוחמים במושבה מאחר ולא היה להם נשק. בראשית המסע הרגלי נפצע אחד הבחורים ויחד עם שני מלווים נאלצו לשוב להר טוב.

וכך, מאוחר מהמתוכנן, 35 לוחמים המשיכו במסע רגלי מפרך לעבר גוש עציון, לפנייהם עוד כ-22 ק"מ בקרבת כפרים ערבים עוינים, במעלה הר חברון.

(מרגע פרידת השלושה והלאה אנו לא יודעים בוודאות מה קרה באותו לילה. המידע שיש בידינו כיום מבוסס על תחקור מקיף ומעמיק של פרשת הל"ה שנערכה ע"י אנשי ביס"ש כפר עציון בשנים הראשונות לקיומו. את התחקיר הובילו יהושע כהן ויוחנן בן יעקב)

בבוקר יום שישי ה' בשבת תש"ח, עם אור ראשון, נתקלו הסיירים (שהלכו כמה מאות מטרים לפני הכוח העיקרי) בשתי נשים ערביות שיצאו לקושש זרדים. הסיירים ניסו לדבר בערבית עם הנשים ולהתחזות לכוח ערבי, אך הנשים ברחו בבהלה לכיוון הכפר צוריף ודיווחו בצעקות על המפגש.

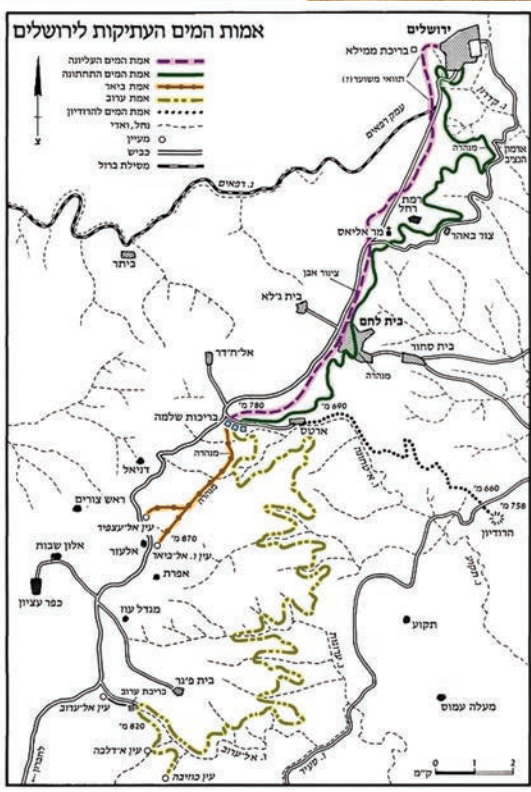
הסיירים נאלצו כנראה לקבל החלטה מיידית האם לפתוח עליהן באש ובכך להתגלות, או לרדוף אחריהן ובכך לאבד זמן יקר. החלטת המפקד היתה להזדרז לכיוון הגוש ויהי מה. הדבקות במטרה וביצועה היו ערך עליון מבחינתם. הוחלט להמשיך במהירות ולנסות לעבור את קו הכפרים ג'בע-צוריף.

מרחק קצר היה עליהם לעבור כדי להיחלץ מהסכנה, אך דרכם נחסמה. קרב עז ניטש בין המחלקה לבין המוני ערבים שכתרו אותה. לוחמי מחלקת ההר ירדו לערוץ נחל עציונה,

בריכות שלמה מפעל אמות המים לירושלים

בריכות שלמה
(מתוך דף הפייסבוק של בית
ספר שדה כפר עציון)

בימי בית המקדש הראשון הסתפקה אוכלוסיית ירושלים במי מעיין הגיחון, בבריכות המים הציבוריות ובורות המים שבבתי התושבים.

אולם בתקופת הבית השני מקורות מים אלו לא הספיקו. בימי החשמונאים, ובעיקר בימי הורדוס במאה הראשונה לספירה, גדלה העיר והתרחבה, ונדרשו כמויות גדולות של מים לעבודת המקדש ולאוכלוסיית עולי הרגל.

מצוקת המים בירושלים הפכה קשה משנה לשנה ובמיוחד בשנות בצורת כשהמעיינות התדלדלו, ובורות המים התרוקנו.

הפתרון היה בניית אמות מים. כדי להזרים מים לירושלים יש צורך באזור גבוה יותר מירושלים שהינו עשיר במעינות. לפיכך הגיעו מהנדסי המים הקדומים לכאן, לגוש עציון.

אמות המים לירושלים הידועות לנו גם מן המקורות וגם מן הממצא הארכיאולוגי, הן המורכבות והארוכות שבאמות המים בארץ, ובמרכזן נמצאות שלוש ברכות שלמה.

בריכות שלמה שימשו מאגר מים ונקודת ויסות ושליטה על מפעל המים לירושלים.

למפעל שתי מערכות - המערכת הראשונה שהובילה מים ממעינות שבגוש עציון ובהר חברון אל הבריכות והמערכת השניה - מבריכות שלמה לירושלים.

המערכת הראשונה כוללת שתי אמות- אמת הביאר שאורכה 4.7 ק"מ, ותחילתה בנביעה של עין ביאר (ביאר-בור, באר בערבית) בדרום ערוצו של "נחל הפירים" שנמצא מצפון מערב לאפרת, ואמת הערוצ המתפתלת לאורך 39 ק"מ (במקום 10 ק"מ בקו אווירי) בשיפוע קטנטן ומובילה אל הבריכות מים מהכפר אל-ערוב ששוכן ב"עמק ברכה" מדרום לצומת הגוש.

המערכת השניה היוצאת מבריכות שלמה כוללת 3 אמות: אמה אחת יצאה אל ההרודיון ושתי אמות לירושלים- האמה העליונה: הובילה אל המצודה ואל ארמון הורדוס שבעיר

העליונה של ירושלים (שער יפו והרובע היהודי של ימינו) והאמה התחתונה: אל הר הבית והמקדש שבמרכזו.

האמה התחתונה שהיא הקדומה יותר נבנתה, כנראה, כבר בימי החשמונאים, והיא הובילה מים מעיין עיטם (ליד בריכות שלמה) לעיר התחתונה בירושלים.

הורדוס היה אחראי לבניית רובו של מפעל המים - הוא בנה את בריכות שלמה, את האמה לעיר העליונה, את האמה להרודיון ואת אמת הביאר.

יוסף בן מתתיהו מספר שהשלב האחרון במפעל, אמת הערוב, נבנה ע"י הנציב הרומי פונטיוס פילאטוס כ-50 שנה לאחר מות הורדוס.

מערכת מים מדהימה ומשוכללת זו, המשיכה לשמש את תושבי ירושלים במשך כמעט אלפיים שנה והייתה בשימוש עד לפני פחות ממאה שנה!!

ה' בשבט - יום שיא מורשת גוש עציון

תכנית מורשת גוש עציון פועלת זו השנה השנייה במערכת החינוך בגוש עציון, בהובלת אגף החינוך של המועצה. התכנית פועלת החל מהגנים ועד התיכונים בצורות שונות ומתאמות גיל. בבתי"ס היסודיים התכנית כוללת טיולים ברחבי הגוש, מכגש עם דמויות מגוש עציון ושני ימי שיא בשנה- בחורף ובאביב. בכל בתי הספר היסודיים הוקם צוות מורשת גוש עציון המובילים את התכנית בצורה נפלאה בבית ספרם. יום השיא החורפי מתקיים בבתי הספר ביום שישי ה' בשבט. התאריך נבחר לזכר שיירת הל"ה, אולם נושאי הפעילות הינם מגוונים ונתונים לבחירת צוותי החינוך בכל בית ספר.

בבתי"ס בונים פעילויות מגוונות לכלל הכיתות- היכרות עם יישובי הגוש, מעיינות בגוש ואתרי תיירות וטיול, היסטוריה והתיישבות, חקלאות קדומה, הקשר בין הגוש לירושלים, היכרות עם דמויות ועוד. יום השיא מתבטא בדרכים שונות- תערוכת צילומי גוש

בס"ד
"אם קיימת ירושלים עברית אזי התודה הראשונה של העם כולו נתונה על כך ללוחמי גוש עציון"
 (דוד בן גוריון)

הנכם מוזמנים להצגה על ההיסטוריה של גוש עציון מתוך סיפורם של שישה מילדי כפר עציון תש"ח שחזרו לגוש והם סבים של תלמידותינו
 יום ראשון 29/1 בשעה 11:00
 במתנ"ס גוש עציון

כתיבה: נעמה שטמון
 בימוי: נועי סיטבון
 ריקוד חלוצים: שקד ברוק לנגר
 ריקוד השיבה לגוש עציון: רותי בן דוד

בברכה,
 בנות כיתה ז והנהלת "חן גריה"

עציון מאת התלמידים, תחנות ומשחקים, מרכז למידה, כתבי חידה, הצגות, חדרי בריחה ועוד. השנה כ-1000 תלמידים זכו לצפות בהצגה על סיפור גוש עציון מאת בנות כיתה ז' מביה"ס חן נריה.

תחנות חיוס שיא מורשת גוש עציון תשפ"ב

פאזל חידון עם תמונת ההרודיון

משחק מסלול- אמות המים לירושלים

דף צביעה קבוצתי- מפת הגוש

מי מזהה את הפרחים וידע מה הקשר שלהם לאירוע ההיסטורי המצוין בניוזלטר?

חידה